

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за травень 2025 року

ЗМІСТ	
РОЗДІЛ I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	5
I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	5
1. Співучасть у кримінальному правопорушенні	5
2. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень	6
3. Покарання та його види	7
4. Призначення покарання	9
5. Інші заходи кримінально-правового характеру	11
II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	11
1. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України	11
2. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	12
3. Кримінальні правопорушення проти власності	16
4. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту	18
5. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів	20
РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	22
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	22
1. Засади кримінального провадження	22
2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження	23
3. Докази і доказування	24
4. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу	28
II. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	30
5. Арешт майна	30
III. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	31
6. Слідчі (розшукові) дії	31
7. Негласні слідчі (розшукові) дії	32
IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	34
8. Судовий розгляд	34
V. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ З ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ	36
9. Провадження в суді апеляційної інстанції	36

10. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами	41
VI. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	42
11. Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій	42

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду України
ВАКС	Вищий антикорупційний суд України
ВС	Верховний Суд
ДТП	дорожньо-транспортна пригода
Закон	Закон України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КСУ	Конституційний Суд України
ОП ККС ВС	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ЦК	Цивільний кодекс України

РОЗДІЛ І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Співучасть у кримінальному правопорушенні

1.1. Види співучасників (ст. 27 КК)

1.1.1. Притягнення до кримінальної відповідальності за пособництво у вчиненні кримінального правопорушення за відсутності одночасного чи попереднього засудження виконавця цього кримінального правопорушення само собою не становить порушення права на справедливий судовий розгляд

Обставини справи: обвинувачений за попередньою змовою з іншими особами вчинив пособництво у вимаганні та одержанні неправомірної вигоди в особливо великих розмірах на користь заявника 1, службової особи, що займала особливо відповідальне становище в Державному агентстві лісових ресурсів України, його дружини (заявника 2) та підконтрольних їм суб'єктів господарювання на загальну суму 10 937 100,16 євро, а також здійснив легалізацію (відмивання) цих грошей шляхом конвертації в іншу валюту та інших правочинів.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали обвинуваченого винуватим та засудили за ч. 5 ст. 27 ч. 4 ст. 368; ч. 3 ст. 209 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту засудженого стверджує, що визнання його винуватим у пособництві без одночасного чи попереднього визнання винуватості виконавця злочину порушує його право на справедливий розгляд.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що окремий розгляд обвинувачення, що стосується вчинення злочину у співучасті, за відсутності декого зі стверджуваних співучасників не становить порушення права на справедливий судовий розгляд. ККС погоджується зі стороною захисту у тому, що відповідальність пособника є похідною від відповідальності виконавця. Однак такий правовий зв'язок між їх діями автоматично не веде до висновку про неможливість визначення відповідальності пособника в окремому провадженні у разі тимчасової або постійної недоступності стверджуваного виконавця для правосуддя. Безперечно, найкращим способом забезпечення справедливості судового розгляду обвинувачення у злочині є розгляд всіх аспектів справи за участі всіх осіб, причетність яких стверджується стороною обвинувачення. Однак у багатьох випадках забезпечити такий розгляд неможливо в силу об'єктивних обставин, які зумовлюють відсутність під час розгляду одного чи деяких стверджуваних співучасників.

Окремий розгляд щодо пособника не позбавляє його можливості ставити під сумнів не лише докази і обставини, що стосуються його ролі у стверджуваному злочині, а й усі аспекти пред'явленого обвинувачення.

Відсутність виконавця злочину хоча й може створювати певні складнощі у побудові захисту, враховуючи, у тому числі, неможливість піддати стверджуваного виконавця перехресному допиту, однак такого роду складнощі не виключені й за безпосередньої участі такої особи у судовому розгляді, якщо, наприклад, вона відмовляється давати показання, або дає показання, несприятливі для сторони захисту пособника, тому не можуть свідчити про порушення права на справедливий судовий розгляд.

ККС зазначив, що сторона захисту засудженого, крім заяви про неможливість розгляду справи щодо нього без встановлення винуватості виконавця, не зазначила, які саме складнощі у відстоюванні їх захисної позиції спричинила відсутність виконавця під час судового розгляду. Аналіз матеріалів провадження свідчить, що суди попередніх інстанцій надали стороні захисту засудженого всі можливості оспорювати будь-які обставини, важливі в контексті пред'явленого обвинувачення. Тому ККС не вважає, що сам по собі факт розгляду судами обвинувачення щодо засудженого в окремому провадженні порушує його право на справедливий суд.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 06.05.2025 у справі № 991/1324/20 (провадження № 51-6702км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127358217>

2. Повторність, сукупність та рецидив кримінальних правопорушень

2.1. Повторність кримінальних правопорушень (ст. 32 КК)

2.1.1. Діяння особи, яка вчинила два і більше епізодів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 КК, кваліфікуються за ознакою повторності без постановлення обвинувального вироку стосовно цієї особи за першим епізодом у разі, коли суд в одному кримінальному провадженні встановив доведеність вини в першому епізоді, що утворює повторність, і в наступному, який кваліфікується як повторний

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за частинами 1, 3 ст. 191 КК.

У касаційній скарзі засуджений вказує, що суд неправильно кваліфікував його дії за ч. 3 ст. 191 КК за ознакою «повторність», оскільки всі епізоди були об'єднані єдиним умислом на привласнення коштів одного потерпілого та єдиним способом а тому становлять продовжуваний злочин і мали б кваліфікуватися за ч. 1 ст. 191 КК.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, закрито кримінальне провадження за деякими епізодами на підставі п. 1-2 ч. 2 ст. 284 КПК. Пом'якшено покарання за ч. 3 ст. 191 КК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що як видно з обвинувального акта, засуджений обвинувачувався у привласненні та розтраті чужого майна, яке було йому ввірене та перебувало в його віданні (ч. 1 ст. 191 КК), а також

у привласненні та розтраті чужого майна, яке було йому ввірене та перебувало в його віданні, вчиненому повторно (ч. 3 ст. 191 КК). Обвинувачення сформульовано таким чином, що не свідчить про вчинення ним тотожних злочинних діянь, які об'єднані єдиним злочинним наміром, не сформовано єдиної суми заподіяних потерпілому збитків, а кожен із злочинів має самостійний умисел із його реалізацією в кожному окремому епізоді, що знайшло підтвердження сукупністю зібраних у справі доказів, у тому числі даними акта перевірки дебіторської заборгованості за бухгалтерськими рахунками 3721 (розрахунки з підзвітними особами) та 3775 (фінансова допомога, позика) щодо підзвітної особи.

Згідно з правовим висновком ОП ККС ВС від 14.09.2020 у справі № 591/4366/18 (провадження № 51-1122кмо20) у ситуації, коли в одному кримінальному провадженні розглядається два і більше епізоди вчинення тотожних чи однорідних злочинів, для повторності злочинів не має значення, була чи не була особа засуджена за раніше вчинений злочин. зі змісту вказаного висновку убачається, що діяння особи кваліфікуються за ознакою повторності без постановлення обвинувального вироку стосовно цієї особи за першим епізодом у разі, коли суд в одному кримінальному провадженні встановив доведеність вини в першому епізоді, що утворює повторність, і в наступному, який кваліфікується як повторний.

З огляду на зазначене й те, що суд у кримінальному провадженні установив факт учинення засудженим привласнення ввіреного йому чужого майна 25.01.2014, 08.05.2014 і 20.05.2014 та 05.09.2014, ці дії засудженого правильно кваліфіковано за ч. 3 ст. 191 КК за ознакою «повторно».

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 08.05.2025 у справі № 712/13009/15 (провадження № 51-4128км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127326388>

3. Покарання та його види

3.1. Службові обмеження для військовослужбовців (ст. 58 КК)

3.1.1. Суд може замінити військовослужбовцю покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років службовим обмеженням на той самий строк, якщо таке покарання не створює надмірного тягаря для особи і спрямоване на досягнення справедливого балансу між загальними інтересами суспільства та захистом основоположних прав людини

Обставини справи: військовослужбовець без поважних причин вчасно не з'явився на службу.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав військовослужбовця винуватим та засудив за ч. 5 ст. 407 КК із застосуванням ст. 69 КК до покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки, з позбавленням військового звання «молодший сержант». на підставі ст. 62 КК замінив особі

основне покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки на тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців на строк 2 роки.

Апеляційний суд змінив цей вирок. Вказав вважати військовослужбовця засудженим за ч. 5 ст. 407 КК із застосуванням ст. 69 КК до призначеного судом першої інстанції покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки, з позбавленням військового звання «молодший сержант». на підставі ст. 58 КК призначив йому остаточне покарання у виді службового обмеження на строк 2 роки з відрахуванням в дохід держави із суми грошового забезпечення 20 %.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що апеляційний суд належним чином не обґрунтував та не навів мотивів, із яких він дійшов висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання у виді тримання у дисциплінарному батальйоні, з огляду на конкретні обставини вчинення ним злочину.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що враховуючи фактичні обставини кримінального провадження та особу обвинуваченого, суд може замість позбавлення волі на строк не більше двох років призначити покарання у виді службового обмеження на той самий строк, яке застосовується до засуджених військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової служби, на строк від шести місяців до двох років. При цьому із суми грошового забезпечення засудженого до службового обмеження провадиться відрахування в дохід держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від 10 до 20 %, а під час відбування цього покарання засуджений не може бути підвищений за посадою, у військовому званні, а строк покарання не зараховується йому в строк вслуги років для присвоєння чергового військового звання (ст. 58 КК).

З врахуванням наведеного суд апеляційної інстанції дійшов висновку про необхідність зміни вироку місцевого суду, застосувавши до особи саме приписи ст. 58 КК і призначивши останньому замість раніше визначеного покарання у виді позбавлення волі на строк два роки остаточне покарання у виді службового обмеження на строк два роки з відрахуванням в дохід держави із суми грошового забезпечення 20 %, змінивши тим самим ст. 62 КК, яку застосував суд першої інстанції.

Суд касаційної інстанції погодився з таким висновком суду апеляційної інстанції. Як обґрунтовано зазначив апеляційний суд, визначене таким чином остаточне покарання у виді службового обмеження не потягне за собою порушення засад виваженості, що включає наявність розумного балансу між охоронюваними інтересами суспільства та правами особи, яка притягується до кримінальної відповідальності через призму того, що втручання держави в приватне життя особи повинно спрямовуватись на досягнення справедливого балансу між загальними інтересами суспільства та потребою захисту основоположних прав людини, – воно має бути законним (несвавільним) і пропорційним (не становити надмірного тягара для особи).

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 20.05.2025 у справі № 592/5221/22 (провадження № 51-4911км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127537731>

4. Призначення покарання

4.1. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення, домашнього арешту (ст. 72 КК)

4.1.1. Положення ст. 72 КК за своєю суттю є регулятивними, тому використання суміжних еквівалентів для перерахунку одного виду покарання в інший є не застосуванням кримінального закону за аналогією, а використанням наявної в законі техніко-законодавчої схеми. При цьому з кількох можливих співвідношень різних видів покарань суд обирає те, що є найбільш сприятливим для інтересів особи

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 389 КК та призначили йому покарання у виді пробаційного нагляду на строк 2 роки. на підставі положень ч. 1 ст. 71 КК за сукупністю вироків до призначеного покарання повністю приєднали невідбуту частину покарання за попереднім вироком місцевого суду у виді 106 годин громадських робіт, перевівши на підставі ч. 1 ст. 72 КК їх у 13 днів пробаційного нагляду, та остаточно призначили покарання у виді 2 років і 13 днів пробаційного нагляду.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що суд першої інстанції безпідставно дійшов висновку про можливість за правилами ст. 72 КК перевести покарання у виді громадських робіт у пробаційний нагляд, оскільки закон не передбачає такої можливості, не встановлює відповідних еквівалентів для такого переведення і виключає можливість застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що положення ч. 4 ст. 3 КК, якими забороняється застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією, стосується не всіх норм КК, а лише тих, які встановлюють протиправність і караність діянь, тоді як норми ст. 72 КК за своєю суттю є регулятивними. Таким чином, у цьому випадку не йдеться про можливе застосування кримінального закону за аналогією, а йдеться про використання вже наявних положень закону, адже покарання у виді пробаційного нагляду, громадських робіт та обмеження волі наявні як у змісті ст. 51 КК, так і в положеннях ст. 72 цього Кодексу. Тобто фактично йдеться про використання судом для перерахунку одного виду покарання в інше наявної у кримінальному законі техніко-законодавчої схеми.

Враховуючи викладене, колегія суддів ККС вбачає правильним застосуванням судами попередніх інстанцій закону України про кримінальну відповідальність шляхом використання суміжних еквівалентів, передбачених

положеннями ст. 72 КК, через взаємне співвідношення основних покарань у виді громадських робіт та пробаційного нагляду до іншого виду основного покарання, у цьому випадку – до обмеження волі.

При цьому колегія суддів ККС бере до уваги, що взаємне співвідношення основних покарань у виді громадських робіт і пробаційного нагляду до різних видів основних покарань згідно з положеннями ст. 72 КК може давати різні результати таких співвідношень. Зокрема, співвідносячи ці два види основних покарань до іншого покарання у виді обмеження волі, що й було зроблено місцевим судом в цьому провадженні за змістом положень пунктів 4, 5 ч. 1 ст. 72 КК, отримуємо еквівалент, що одному дню пробаційного нагляду відповідають вісім годин громадських робіт.

Однак, співвідносячи ці два види основних покарань до основного покарання у виді позбавлення волі за змістом положень підпунктів «а-1», «г» п. 1 ч. 1 ст. 72 КК, отримуємо, що двом дням пробаційного нагляду відповідають ті ж самі вісім годин громадських робіт, тобто одному дню пробаційного нагляду відповідають чотири години громадських робіт.

Враховуючи це, ККС вбачає правильним застосуванням судом закону про кримінальну відповідальність того з наявних в законі співвідношень, яке є найбільш сприятливим для інтересів обвинуваченого, засудженого, а саме співвідношення до основного покарання у виді обмеження волі, результатом якого є еквівалент, що одному дню пробаційного нагляду відповідають вісім годин громадських робіт.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 12.05.2025 у справі № 638/7426/24 (провадження № 51-5317км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127358276>

5. Інші заходи кримінально-правового характеру

5.1. Спеціальна конфіскація (ст. 96-1 КК)

5.1.1. Спеціальна конфіскація не може бути застосована до автомобіля, якщо у формулюванні обвинувачення, визнаного судом доведеним, відсутнє посилання на використання обвинуваченим цього транспортного засобу як знаряддя злочину

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 3 ст. 114-2 КК та конфіскував в дохід держави як засіб вчинення злочину автомобіль ЗАЗ-110307, технічний паспорт на нього, ключі в кількості 3 штук та брелок від сигналізації. Апеляційний суд змінив цей вирок, на підставі ст. 96-1, п. 4 ч. 1 ст. 96-2 КК застосував спеціальну конфіскацію щодо мобільного телефону «Redmi Note 9», легкового автомобіля ЗАЗ-110307, технічного паспорта на вказаний автомобіль, ключів від нього та брелку сигналізації, передавши їх у власність держави.

У касаційній скарзі захисник вважає, що апеляційний суд невмотивовано застосував до його підзахисного спеціальну конфіскацію стосовно автомобіля

ЗА3-110307 як засобу вчинення злочину, адже цей автомобіль не є засобом вчинення інкримінованого підзахисному кримінального правопорушення.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, скасовано застосовану спеціальну конфіскацію автомобіля.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за змістом судових рішень, у формулюванні обвинувачення, визнаного судом доведеним, будь-які посилання на використання обвинуваченим вказаного автомобіля як знаряддя злочину відсутні. Тобто автомобіль не використовувався для виконання об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 114-2 КК, а тому в цьому разі спеціальна конфіскація не підлягає застосуванню.

Таким чином, автомобіль марки ЗА3-110307 та невід'ємні від нього речі: технічний паспорт на цей автомобіль, ключі в кількості 3 штук і брелок сигналізації, підлягають поверненню власнику.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 07.05.2025 у справі № 335/12523/23 (провадження № 51-3838км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127326367>

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України

1.1. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК)

1.1.1. Залежно від конкретних обставин кримінальних правопорушень та з урахуванням диспозиції ч. 1 ст. 110 та ч. 2 ст. 109 КК особа може нести кримінальну відповідальність за замах на вчинення цих злочинів

Обставини справи: громадянин України, який був службовою особою та керівником юридичної особи «Тульчинська єпархія УПЦ», єпархіальним архієреєм Тульчинської єпархії та головою єпархіальної ради та єпархіальних зборів, використовуючи веб-сайт, розмістив на офіційній сторінці митрополита Тульчинського та Брацлавського УПЦ Іонафана (Єлецьких) текст публікації, який містить публічні висловлювання з ознаками розпалювання релігійної ворожнечі, образи почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями.

Крім того, обвинувачений на невстановленому слідством веб-сайті відшукав, скопіював та зберіг на власному комп'ютері листівки під назвами: «Власти России! Библейский призыв для Вас», «История Крыма», «Донбасс-Россия», роздрукував їх й перемістив в кабінет канцелярії Тульчинської Єпархії УПЦ, де зберігав їх з метою подальшого розповсюдження серед невизначеного кола осіб. При цьому електронні варіанти вказаних листівок продовжив зберігати на власному комп'ютері за місцем свого фактичного проживання. Однак злочин не був доведений до кінця, оскільки в ході проведення санкціонованого обшуку

в приміщенні Тульчинської Єпархії УПЦ вказані вище листівки були виявлені та вилучені співробітниками правоохоронних органів.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили особу за ч. 2 ст. 161, ч. 3 ст. 436-2, ч. 3 ст. 15 ч. 2 ст. 109, ч. 3 ст. 15 ч. 1 ст. 110 КК.

У касаційній скарзі захисник вважає, що диспозиції ч. 1 ст. 110 та ч. 2 ст. 109 КК за своїм змістом унеможливають кваліфікацію дій особи як замаху на вчинення злочину, а діянь, які б підпадали під зміст указаних диспозицій, його підзахисному інкриміновано не було.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 1 ст. 15 КК, замахом на кримінальне правопорушення є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.

Обидві з указаних вище диспозицій окремих частин статей Особливої частини КК передбачають кримінальну відповідальність, зокрема, за вчинення умисних зазначених в них діянь, тому можливість кваліфікації замаху на вчинення таких дій не виключається, що в свою чергу залежить від конкретних встановлених у провадженні фактичних обставин вчинення особою таких діянь.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 28.04.2025 у справі № 148/31/23 (провадження № 51-4336км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127136219>

2. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

2.1. Умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК)

2.1.1. У кримінальних правопорушеннях із похідними наслідками діяння безпосередньо породжує лише проміжний наслідок, який у свою чергу викликає наслідки похідні. Реальну можливість настання похідних наслідків створює не діяння само по собі, а викликані ним проміжні наслідки з урахуванням супутніх обставин. Отже, смерть як похідний наслідок і кінцевий результат злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК, не може виступати прямим наслідком вчиненого особою діяння. Якщо встановлені обставини свідчать, що за об'єктивними даними смерть, заподіяна потерпілому, є саме прямим наслідком протиправного впливу з боку обвинуваченого, то має місце прямий необхідний причинний зв'язок.

Враховуючи вищезазначене усвідомлене завдання особою ударів кухонним ножом в обличчя, шию, плече та грудну клітку потерпілому, внаслідок чого останній отримав тяжке тілесне ушкодження, яке стало безпосередньою причиною його смерті, виключає психічне ставлення особи до вчиненого у формі злочинної

недбалості та свідчить про передчасність висновків про відсутність підстав для кваліфікації кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 115 КК

Обставини справи: між обвинуваченим, який перебував в стані алкогольного сп'яніння, та його знайомим виникла сварка, в ході якої обвинувачений умисно наніс по одному удару кухонним ножом: в ліву область обличчя, шиї та лівого плеча потерпілого, а також в праву область грудної клітки, внаслідок чого спричинив потерпілому тяжке тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, що стало причиною смерті останнього.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 2 ст. 121 КК.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що у обвинуваченого був умисел на позбавлення життя потерпілого, а не на заподіяння тяжких тілесних ушкоджень.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що з матеріалів кримінального провадження вбачається, що суд першої інстанції, з яким погодився і апеляційний суд, дійшов висновку про необхідність перекваліфікації дій обвинуваченого з ч. 1 ст. 115 КК на ч. 2 ст. 121 КК. Своє рішення місцевий суд мотивував тим, що заподіяні обвинуваченим поранення не призвели до такого стану потерпілого, яке б давало йому підстави вважати, що він досяг злочинного умислу на його вбивство, а тому обвинувачений, усвідомлюючи, що потерпілий живий, мав реальну можливість продовжити заподіяння потерпілому ударів ножом, в тому числі й у життєво-важливі органи, проте цього не зробив. Завдаючи удар ножом в область правого плеча потерпілого, що за медичним критерієм знаходиться в проекції 2-4 міжребер'їв на межі від середньо-ключичної та передньо-пахвової ліній грудної клітки справа, на відстані 13,5 см вправо від умовної серединної лінії тіла, яке є непроникаючим, об'єктивно усвідомлював суспільно небезпечний характер свого діяння, припускав, що таким ударом буде заподіяне ножове поранення, і передбачав можливість настання наслідків у виді завдання будь-якої за тяжкістю шкоди здоров'ю потерпілого, хоча й не конкретизував у своїй свідомості, якою саме буде така шкода. Тобто він діяв із неконкретизованим (невизначеним) умислом на заподіяння тілесних ушкоджень, а до настання смерті потерпілого від таких ушкоджень ставився необережно.

ККС звернув увагу, що умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, належить до злочинів із похідними наслідками. Особливістю необхідного причинного зв'язку в злочині, передбаченому ч. 2 ст. 121 КК, є його послідовний розвиток від суспільно небезпечного діяння до прямого (проміжного) наслідку у виді тяжкого тілесного ушкодження і далі до кінцевого наслідку у виді смерті потерпілого (похідного), тобто він має опосередкований характер. Юридична природа таких кримінальних

правопорушень полягає в тому, що заподіяні діянням проміжні наслідки (в конкретній обстановці його вчинення) створюють реальну загрозу настання похідних від них, які значною мірою обумовлені впливом тих факторів, які винувата особа обґрунтовано розраховує нейтралізувати або існування яких не усвідомлює.

У кримінальних правопорушеннях із похідними наслідками діяння безпосередньо породжує лише проміжний наслідок, який, у свою чергу, викликає наслідки похідні. Реальну можливість настання похідних наслідків створює не діяння само по собі, а викликані ним проміжні наслідки з урахуванням супутніх обставин. Отже смерть, як похідний наслідок і кінцевий результат злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК, не може виступати прямим наслідком вчиненого особою діяння.

Натомість, встановлені судом на підставі, серед іншого, висновку судово-медичного експерта обставини свідчать, що за об'єктивними даними смерть, заподіяна потерпілому, є саме прямим наслідком протиправного впливу з боку обвинуваченого, отже має місце прямий необхідний причинний зв'язок, на що апеляційний суд належної уваги не звернув.

Кримінальне право не вимагає, щоб особа усвідомлювала причинний зв'язок у всіх деталях і особливостях, достатньо щоб особа усвідомлювала розвиток причинного зв'язку в загальних рисах, і неточність в деталях не має впливу на кримінальну відповідальність.

Визначальним для кваліфікації кримінального правопорушення з матеріальним складом є суб'єктивне ставлення винуватого до наслідків своїх дій. у аспекті встановлення підстави кримінальної відповідальності, юридичної оцінки суб'єктивного ставлення до вчиненого, суд мав враховувати, що за ступенем конкретизації у свідомості суб'єкта передбачення можливості настання суспільно небезпечних наслідків виокремлюють визначений (пов'язаний із передбаченням конкретного наслідку) і невизначений (альтернативний) умисли, коли свідомістю винного охоплюється можливість настання двох або більше альтернативних наслідків. Небажання смерті потерпілого не виключає умисної вини. При невизначеному умислі, різновидом якого є альтернативний умисел, кваліфікація здійснюється в залежності від тих наслідків, які були фактично заподіяні.

Поза увагою суду залишилося те, що засуджений умисно наніс по одному удару кухонним ножом: в ліву область обличчя, шиї та лівого плеча потерпілого, а також в праву область грудної клітки, внаслідок чого спричинив йому тяжке тілесне ушкодження за критерієм небезпеки для життя в момент спричинення у вигляді непроникаючого колото-різаного поранення грудної клітки справа в проекції 2-4 міжребер'їв на межі від середньо-ключичної та передньо-пахвової ліній, з ушкодженням передньої стінки пахової артерії, яке призвело до масивної крововтрати, що і стало безпосередньою причиною смерті потерпілого.

Оскаржене рішення суду апеляційної інстанції не містить обґрунтування того, чому саме усвідомлене нанесення обвинуваченим ударів ножом потерпілому не пов'язане з усвідомленням ним суспільної небезпечності своїх дій (їх здатності заподіяти смерть у конкретному випадку) та передбаченням відповідних наслідків для життя потерпілого, бажанням або свідомим припущенням заподіяної смерті.

За наявності умислу на заподіяння смерті проміжок часу до її настання, потенційна можливість врятувати потерпілому життя за умови втручання інших осіб із наданням відповідної допомоги, намагання медичних працівників відвернути настання наслідків у виді смерті на кваліфікацію дій винуватого не впливають.

Колегія суддів ККС зауважує, що з'ясування змісту психічного ставлення винної особи до вчиненого діяння та його наслідків не може ґрунтуватися виключно на висновках судово-медичних експертів (експертиз), які містять оцінку завданих ушкоджень і заподіяних наслідків лише за медичними критеріями. Саме в такому розумінні вони мають отримувати юридичну оцінку в сукупності з іншими доказами стосовно вирішення питання про доведеність винуватості засудженого у вчиненні інкримінованого злочину.

Крім того, необхідно виходити із того, що умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, із суб'єктивної сторони характеризується неоднаковим психічним ставленням особи (у формі умислу та необережності) до різних наслідків одного й того самого діяння, де щодо тяжкого тілесного ушкодження має місце прямий чи непрямий умисел, а щодо наслідку у вигляді смерті потерпілого – злочинна самовпевненість чи злочинна недбалість. Отже підставою кваліфікації вчиненого злочину за ч. 2 ст. 121 КК може бути лише обґрунтований висновок про психічне ставлення засудженого до заподіяння смерті потерпілому у формі необережності. Проте, з огляду на встановлені судами обставини, належні підстави до такого висновку в оскарженому судовому рішенні не вказані.

Водночас, з урахуванням установлених судом фактичних обставин оскаржуване судове рішення не містить обґрунтування такого психічного ставлення обвинуваченого до наслідків, спричинених його діями, за якого він не передбачав можливості настання суспільно небезпечних наслідків у виді смерті (ч. 3 ст. 25 КК) під час вчинення інкримінованих дій. Передбачення можливості настання суспільно небезпечних наслідків своїх дій, виключає психічне ставлення до вчиненого у формі злочинної недбалості в аспекті положень ч. 3 ст. 25 КК.

Викладене вище свідчить про передчасність висновків судів попередніх інстанцій щодо відсутності підстав для кваліфікації діяння засудженого за ч. 1 ст. 115 КК.

3. Кримінальні правопорушення проти власності

3.1. Розбій (ст. 187 КК)

3.1.1. За наявності єдиної спільної мети та узгодженості дій обвинувачених, що свідчать про їхню попередню домовленість саме на вчинення розбою, виконання кожним з обвинувачених під час нападу різних дій (завдання ударів, вилучення речей) не може бути підставою для кваліфікації вчиненого за статтями закону, які передбачають відповідальність за окремі злочинні дії

Обставини справи: двоє осіб обвинувачувались у тому, що під приводом надання раніше не знайомому їм потерпілому місця для ночівлі, привели його до будинку, де один з обвинувачених узгоджено з іншим обвинуваченим побив потерпілого, і, подолавши його опір, обоє обвинувачених заволоділи належним потерпілому майном, а потім вжили заходів для приховування злочину.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали обох обвинувачених винуватими та засудили за ч. 4 ст. 187 КК

У касаційній скарзі захисник одного із засуджених стверджує, що його підзахисний не мав ні наміру вчиняти розбій, ні відповідної попередньої домовленості з іншим обвинуваченим вчиняти розбій, натомість він хотів заволодіти сім-картами і грошовими коштами з банківських карт, які він таємно викрав, скориставшись безпорадним станом потерпілого.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що домовленістю групи осіб про спільне вчинення кримінального правопорушення є узгодження об'єкта кримінального правопорушення, його характеру, місця, часу, способу вчинення та змісту виконуваних функцій, яке може відбутися в будь-якій формі – усній, письмовій, за допомогою конклюдентних дій, що висловлені не у формі усної чи письмової пропозиції, а безпосередньо через поведінку, з якої можна зробити висновок про такий намір.

Як зазначив ККС, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що дії нападників були послідовними, узгодженими і спільними, охоплювалися єдиним умислом, спрямованим на те, щоб шляхом застосування фізичного насильства подолати волю потерпілого і заволодіти його речами, що вони й зробили після того, як він втратив свідомість від отриманих тілесних ушкоджень. Напад відбувався за умов, коли кожен із його співучасників мав змогу бачити та усвідомлювати дії іншого нападника, погоджувався з ними і продовжував активну протиправну поведінку. Зокрема, в той час як один обвинувачений бив потерпілого різними предметами, долаючи його опір, а потім вимагав повідомити пін-коди банківських карток, інший обвинувачений, виконуючи свою роль, забрав сумку потерпілого разом із його речами, якими обвинувачені разом заволоділи, а також, отримавши пін-коди, попрямував до банкомату зняти грошей. Суди з'ясували, що обвинувачені не мали жодних інших мотивів для заподіяння тілесних ушкоджень потерпілому, тому під час

скоєння на нього нападу корисливий мотив був єдиним домінуючим мотивом цього злочину.

Виконання кожним із обвинувачених під час нападу різних дій (завдання ударів, вилучення речей) не може бути підставою для кваліфікації вчиненого за статтями закону, які передбачають відповідальність за конкретні вчинені злочинні дії, як про це стверджує захисник у касаційній скарзі, оскільки суди беззаперечно, поза розумним сумнівом встановили наявність єдиної спільної мети та узгодженість дій обвинувачених, що свідчать про їхню попередню домовленість саме на вчинення розбою, поєднаного із застосуванням насильства, небезпечного для життя і здоров'я потерпілого. Злочинні дії обвинуваченого були складовою нападу, він виконав частину того обсягу дій, який група вважала необхідним для реалізації спільного умислу.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 08.05.2025 у справі № 331/4515/23 (провадження № 51-5339км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297871>

3.1.2. Як наявність чи відсутність у потерпілого на момент вчинення кримінального правопорушення майна або грошей, так і наявність чи відсутність в обвинуваченого інформації про це не виключає наявності в діях особи ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст.187 КК, яке є закінченим з моменту нападу, вчиненого з метою заволодіння чужим майном

Обставини справи: обвинувачена, в умовах воєнного стану, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, підійшла зі спини до потерпілої, смикнула її за верхній одяг та капюшон, від чого остання впала, тримаючи в руці сумку. В цей час обвинувачена нанесла потерпілій не менше трьох ударів рукою в плече та кілька разів потягнула за волосся. Потерпіла декілька раз намагалася встати, але обвинувачена, з метою подолання її супротиву та отримання можливості заволодіти сумкою, продовжила наносити удари по голові, і одночасно тягти за верхній одяг у напрямку проїжджої частини. Дотягнувши потерпілу, обвинувачена повалила її на правий бік на дорогу, спричинивши легкі тілесні ушкодження з короточасним розладом здоров'я. Після цього обвинувачена ривком вихопила з рук потерпілої сумку.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили особу за ч. 4 ст. 187 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує про відсутність корисливого мотиву, оскільки обвинувачена вважала сумку своєю, вчиняла дії не на заволодіння сумкою, а лише тягла потерпілу за одяг.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що доводи захисника про відсутність корисливого мотиву не ґрунтуються на матеріалах провадження, оскільки будь-яких логічних пояснень своїм діям обвинувачена не дала. Її твердження, що вона вважала сумку своєю, спростовуються матеріалами провадження, оскільки судами попередніх інстанцій чітко встановлено, що сумка

обвинуваченої весь час перебувала у неї, вона за кольором та формою суттєво відрізнялася від сумки потерпілої. Крім того, обвинувачена постійно змінювала свої показання, що свідчить про їх надуманість.

Посилання сторони захисту на те, що обвинувачена не знала про вміст сумки потерпілої, а тому не могла мати корисливий мотив на її заволодіння, є голослівними. ККС зазначив, що факт наявності чи відсутності у потерпілої особи на момент вчинення кримінального правопорушення майна або грошей, необізнаність нападника про цінні речі у потерпілого не виключає наявності у діях нападника складу злочину. Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 187 КК, є закінченим з моменту нападу, який вчиняється з метою заволодіння чужим майном. При цьому сам по собі факт наявності чи відсутності в обвинуваченої особи інформації про те, яке саме майно є у потерпілої особи, не впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 08.05.2025 у справі № 207/722/23 (провадження № 51-2686км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297857>

4. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

4.1. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК)

4.1.1. Якщо висновком експертизи встановлено, що технічний стан трамвайної колії був визначальною причиною сходження трамвая з рейок та унеможлиблював безпечний рух навіть при дотриманні встановлених правил, то суд мав перевірити такі обставини і надати їм оцінку, оскільки такі обставини мають істотне значення для встановлення наявності чи відсутності причинно-наслідкового зв'язку між діями водія трамвая та наслідками, а, отже, для вирішення питання про його винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК

Обставини справи: водійка трамвая здійснювала рух вдень на технічно справному трамваї в умовах необмеженої видимості зі швидкістю приблизно 19 км/год (дозволена швидкість до 15 км/год) та наближаючись до ділянки трамвайних рейок з заокругленням ліворуч, відволіклася від керування, за дорожньою обстановкою постійно не слідкувала, обрала небезпечну швидкість руху трамвая, застосувала гальмування безпосередньо перед цією ділянкою, внаслідок чого мав місце з'їзд трамвая з трамвайних рейок та смертельний наїзд на пішохода, який рухався по тротуару.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили особу за ч. 2 ст. 286 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що висновок експертизи, який покладено в основу вироку, не доводить причинно-наслідковий зв'язок між діями підзахисної й наслідками, що настали, а навпаки, підтверджує її невинуватість,

оскільки ним встановлено незадовільний стан дорожнього полотна, який унеможлиблював гарантоване утримання вагону на колії. Зазначає, що на ділянці, де відбулась дорожньо-транспортна пригода, відсутній знак обмеження швидкості, однак підзахисну звинувачують саме у порушенні швидкісного режиму.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що без належної перевірки та аналізу судом апеляційної інстанції залишилися доводи сторони захисту про невідповідність висновків суду першої інстанції фактичним обставинам кримінального провадження. Зокрема, поза увагою залишились твердження захисту про те, що пославшись у вироку на висновок комплексної судової авто-технічної і відео-технічної експертизи, обставин наїзду трамвая на пішохода, суд першої інстанції взяв до уваги дані експертизи, які підтверджують дійсність версії сторони обвинувачення про обставини ДТП, при цьому залишив поза увагою ті дані, які доводять невинуватість засудженої.

При цьому, пославшись на ті ж самі докази, які зазначено у вироку, апеляційний суд не провів належного аналізу обставин кримінального провадження, не надав оцінки кожному доказу за критеріями ст. 94 КПК, а сукупності доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення, не звернув уваги, що прийняття одних і відхилення інших доказів повинно бути мотивовано.

Разом з цим, апеляційний суд вказав, що винуватість особи доведено поза розумним сумнівом, оскільки остання, під'їжджаючи до зношеного стану рейок на заокругленні шляху, який візуально визначався водієві, обрала небезпечну швидкість руху трамвая, застосувала гальмування трамвая безпосередньо перед цією ділянкою зі швидкості 28 км/год до кінцевого значення в 19 км/год, у процесі якого додаткове навантаження на колеса переднього візка трамвая збільшило бічне навантаження його коліс на рейки при русі вагона на заокругленні, внаслідок чого мав місце з'їзд трамвая з рейок на правий тротуар та наїзд на пішохода і перешкоду – металевий паркан.

Слід зазначити, що стандарт доведення поза розумним сумнівом означає, що сукупність обставин справи, встановлена під час судового розгляду, виключає будь-яке інше розумне пояснення події, яка є предметом судового розгляду, крім того, що інкримінований злочин був учинений, і обвинувачений є винним у вчиненні цього злочину.

Водночас, як убачається з матеріалів кримінального провадження, засуджена в суді першої інстанції стверджувала, що вона поїхала від зупинки зі швидкістю 5-7 км/год, на третій шлях, проїхала першу криву, необхідно було перестроїтися в третій ряд, вибрала безпечну швидкість та неочікувано для неї вагон зійшов з шляху. Про те, що рейки перебували в аварійному стані, вона не знала та їй про це не повідомляли. у судовому засіданні експерт підтвердив, що рейка була в аварійному стані, а злам стався ще до сходу трамвая.

Висновком комплексної судової авто-технічної і відео-технічної експертизи обставин наїзду трамвая на пішохода, крім іншого, також встановлено, що трамвайні шляхи в місці дорожньо-транспортної пригоди на момент події були в технічно несправному (аварійному) стані внаслідок значного (наднормативного) зносу рейки й зламу правої рейки. Фактичний стан правої рейки зі зломом його головки обумовлював неможливість гарантованого, навіть при припустимій швидкості руху на заокругленні, утримання коліс вагона при його русі на заокругленні шляху. Даний стан рейки був визначальною причиною неможливості втримання коліс трамвайного вагона при його русі на заокругленні шляху й безпечного проїзду по аварійній ділянці.

Сторона захисту, посиляючись на вищевказаний висновок експертизи, а також на інші докази, ставила під сумнів висновки суду про винуватість особи у вчиненні інкримінованого злочину. Захист стверджував, що висновок експертизи спростовує наявність причинно-наслідкового зв'язку між швидкістю руху трамвая та фактом його сходу з рейок, тобто він є доказом підтвердження невинуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Однак, суд апеляційної інстанції належним чином не перевінив зазначені доводи сторони захисту і не надав на них мотивовані відповіді.

Проте з'ясування цих обставин має вагоме значення, оскільки впливає на вирішення судом питання про доведеність чи недоведеність винуватості засудженої у вчиненні нею інкримінованого кримінального правопорушення.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 06.05.2025 у справі № 522/21764/18 (провадження № 51-4076км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127190163>

5. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

5.1. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК)

5.1.1. Викладач під час оцінювання поточної успішності знань студента не виконує організаційно-розпорядчих функцій, а тому не може вважатися службовою особою. Отримання викладачем неправомірної вигоди за позитивне оцінювання поточної форми контролю знань студента повинно кваліфікуватися за ст. 354 КК

Обставини справи: професор кафедри організації виробництва та управління персоналом Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (далі – НТУ «ХПІ») на виконання раніше досягнутої домовленості одержала від студентки неправомірну вигоду у вигляді грошових коштів в сумі 2500 грн за вчинення нею в інтересах цієї студентки дій з використанням наданого їй становища, а саме – успішної здачі двох предметів екзаменаційної сесії.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив обвинувачену за ч. 3 ст. 354 КК та визнав невинуватою у пред'явленому обвинуваченні за ч. 1 ст. 366 КК і виправдав, оскільки не доведено, що в її діянні є склад кримінального правопорушення. Апеляційний суд змінив цей вирок, відповідно до ст. 49 та ч. 5 ст. 74 КК звільнив засуджену від призначеного покарання за ч. 3 ст. 354 КК.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що суд апеляційної інстанції належним чином не перевірів та не спростував доводи сторони обвинувачення про помилкову зміну місцевим судом кваліфікації інкримінованого засудженій діяння з ч. 3 ст. 368 КК на ч. 3 ст. 354 КК. Обвинувачення за ч. 3 ст. 354 КК особі не було висунуто, а тому порушено її права, передбачені пунктами 1, 5 ч. 3 ст. 42 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у цьому провадженні засудженою було отримано кошти за оцінювання поточної форми контролю знань студента. за результатами здачі поточної успішності не присвоюється певний освітньо-кваліфікаційний рівень студенту. Має місце оцінювання знань студента у межах виконання викладацьких обов'язків. Викладач під час оцінювання поточної успішності знань студента не виконує організаційно-розпорядчих функцій, а тому не може вважатися службовою особою.

Таким чином у цьому провадженні суди правильно кваліфікували вчинене засудженою діяння за ч. 3 ст. 354 КК.

Засуджена чітко розуміла, за які діяння її притягують до кримінальної відповідальності, висловлювала свою позицію у судових засіданнях щодо висунутого обвинувачення. Суди перекваліфікували інкриміновані засудженій діяння з більш тяжчого складу кримінального правопорушення на менш тяжчий, і ці склади кримінальних правопорушень фактично розмежовуються за ознакою суб'єкта вчинення кримінально-караного діяння. Якщо обвинувачений є службовою особою, – може йтися про вчинення ним корупційного діяння, яке передбачене ст. 368 КК; якщо ж має місце вчинення кримінально-караного діяння з неправомірною вигодою особою, яка не є службовою – йдеться про ст. 354 КК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 06.05.2025 у справі № 640/2671/18 (провадження № 51-1226км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297812>

РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Засади кримінального провадження

1.1. Безпосередність дослідження показань, речей і документів (ст. 23 КПК)

1.1.1. Безпосередній огляд речових доказів у судовому засіданні не є тотожним безпосередньому дослідженню доказів, наданих сторонами кримінального провадження, які підтверджують або спростовують винуватість особи. Вирішення питання про необхідність огляду речових доказів під час судового розгляду належить до компетенції суду, який може дійти висновку про можливість проведення такого огляду з власної ініціативи або ж за мотивованим клопотанням сторін

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за частинами 2, 3 ст. 436-2 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що місцевий суд безпосередньо не оглядав речовий доказ – мобільний телефон обвинуваченого, та не міг пересвідчитися в наявності публікацій саме на його пристрої.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що системне тлумачення норм процесуального закону свідчить про те, що безпосередній огляд речових доказів у судовому засіданні не є тотожним безпосередньому дослідженню доказів, наданих сторонами кримінального провадження, які підтверджують або спростовують винуватість особи. При цьому питання необхідності огляду речових доказів під час судового розгляду належить до компетенції суду, який за наявності відповідних підстав, зокрема, для вирішення питання допустимості доказів, може дійти висновку про можливість проведення такого огляду за власної ініціативи або ж за мотивованим клопотанням сторін.

Як видно з матеріалів кримінального провадження, постановою слідчого мобільний телефон марки «Samsung», який належав засудженому та був вилучений під час обшуку, було визнано речовим доказом у кримінальному провадженні.

Відповідно до журналу судового засідання прокурор надав місцевому суду для дослідження вказаний мобільний телефон, проте згідно з роз'ясненням спеціаліста, який брав участь у судовому розгляді, на телефоні встановлено пароль, у зв'язку із чим здійснити огляд речового доказу виявилось неможливим. Тож сторона обвинувачення відмовилася від дослідження цього речового доказу, а сторона захисту не заперечувала щодо такої відмови та не зверталася до суду з мотивованим клопотанням про необхідність дослідження речового доказу.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 08.05.2025 у справі № 751/3448/23 (провадження № 51-3741км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297901>

2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

2.1. Цивільний позивач (ст. 61 КПК)

2.1.1. Законний представник (батько) неповнолітнього потерпілого, який поніс витрати на лікування сина внаслідок його побиття обвинуваченим, є належним цивільним позивачем

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 122 КК та частково задовольнили цивільний позов неповнолітнього потерпілого та його законного представника – батька, стягнули з обвинуваченого та його законного представника на користь батька неповнолітнього потерпілого майнову шкоду в розмірі 38 793 грн, моральну шкоду в розмірі 50 000 грн, а також судові витрати на професійну правничу допомогу в сумі 14 771 грн.

У касаційній скарзі захисник не погоджується з мотивами судів щодо вирішення цивільного позову через неправильне встановлення кола позивачів/відповідачів у справі.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що кримінальним процесуальним законодавством передбачено, що цивільний позов має бути поданий лише особою, яка є потерпілим у кримінальному провадженні, натомість цивільним позивачем визнається фізична особа, яка зазнала матеріальної та/або моральної шкоди від кримінального правопорушення або іншого суспільно небезпечного діяння.

У цьому кримінальному провадженні цивільний позивач є законним представником, батьком неповнолітнього потерпілого, згідно з вимогами Сімейного кодексу України, оскільки на батьків покладено обов'язок утримувати свою дитину (навчання, лікування тощо) до настання повноліття, саме він поніс витрати на лікування сина внаслідок побиття обвинуваченим.

За таких обставин суд апеляційної інстанції вважав, що протиправними діями обвинуваченого саме батьку неповнолітнього потерпілого було завдано майнової шкоди.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 07.05.2025 у справі № 930/2122/23 (провадження № 51-945км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127253410>

2.2. Експерт (ст. 69 КПК)

2.2.1. Якщо експерт не порушив питання про необхідність попереднього залучення перекладача для перекладу державною мовою документів, наданих

на лінгвістичну експертизу, і сторона захисту не заявляла про таку необхідність, то експерт може зробити переклад самостійно, без залучення перекладача

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій обвинуваченого визнали винуватим та засудили за ч. 2 ст. 161; ч. 3 ст. 436-2; ч. 3 ст. 15 ч. 2 ст. 109; ч. 3 ст. 15 ч. 1 ст. 110 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що при проведенні лінгвістичної експертизи експерту було надано викладені російською мовою тексти статті та листівок, однак їх переклад на українську мову із залученням перекладача не проводився, а експерт сам безпосередньо здійснював їх переклад з російської на українську мову без залучення перекладача, що не передбачено нормами КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що положеннями статей 68, 69 КПК дійсно передбачено, що перекладач і експерт є різними учасниками кримінального провадження, кожен з яких має свої окремі процесуальні завдання і функції. При цьому саме на експерта покладається обов'язок провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, зокрема й оцінити зміст вихідних даних, які надані експерту для проведення експертизи.

Відповідно до п. 2.1 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, експерт може відмовитися від проведення експертизи, якщо наданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків, а витребувані додаткові матеріали не надані або якщо поставлені питання виходять за межі його спеціальних знань. з огляду на це, оскільки експертом не ставилося питання про необхідність попереднього залучення суб'єктом призначення експертизи перекладача для попереднього перекладу на державну мову наданих на експертизу документів, зокрема сторона захисту про це не вказує, доводи про те, що за таких умов експертиза не могла бути проведена експертом самостійно, не вбачаються обґрунтованими.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 28.04.2025 у справі № 148/31/23 (провадження № 51-4336км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127136219>

3. Докази і доказування

3.1. Докази (ст. 84 КПК)

3.1.1. Згідно зі ст. 84 КПК висновки спеціаліста не є джерелом доказів у кримінальному провадженні щодо злочинів

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили двох осіб за пунктами 12, 13 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі захисник з посиланням на висновок залученого стороною захисту спеціаліста ставить під сумнів висновки судово-медичних експертиз і вважає, що суди першої та апеляційної інстанцій безпідставно не взяли до уваги висновки спеціаліста.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що в матеріалах кримінального провадження наявний висновок спеціаліста, складений на підставі заяви захисника спеціалістом в галузі судово-медичної експертизи. у цьому висновку спеціаліст зазначає, що висновки експертів, які були складені судово-медичними експертами, не можна вважати науково обґрунтованими.

За змістом ст. 84 КПК процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні щодо злочинів є показання, речові докази, документи, висновки експертів.

Отже, висновок спеціаліста не є джерелом доказів у кримінальному провадженні щодо злочинів, тому обґрунтовано він не був узятий судом до уваги.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 25.04.2025 у справі № 405/5813/16 (провадження № 51-1391км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297890>

3.2. Допустимість доказу (ст. 86 КПК)

3.2.1. Працівник поліції під час виконання службових обов'язків може здійснювати відеозапис особи за допомогою бодикамери без її попередження про це, і такий відеозапис є допустимим доказом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою та засудили особу за ч. 4 ст. 187 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що обвинувачена не була повідомлена про здійснення відеозапису боді-камерами співробітників поліції, а тому її показання на цих записах отримані в незаконний спосіб.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ст. 40 Закону «Про Національну поліцію» поліція для виконання покладених на неї завдань та здійснення повноважень, визначених законом, може застосовувати такі технічні прилади, технічні засоби та спеціалізоване програмне забезпечення, як, зокрема, фото- і відеотехніку, у тому числі техніку, що працює в автоматичному режимі, технічні прилади та технічні засоби з виявлення та/або фіксації правопорушень. Вказані технічні прилади та технічні засоби поліція може закріплювати на однострої.

Згідно п. 5 розділу II Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису включення портативного відеореєстратора відбувається з моменту початку виконання службових обов'язків та/або спеціальної поліцейської операції, а відеозйомка

ведеться безперервно до її завершення, крім випадків, пов'язаних з виникненням у поліцейського особистого приватного становища. При цьому названа Інструкція із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису не містить будь-яких застережень про те, що включення відеореєстратора неможливе без попереднього попередження особи, яку він фіксує.

Враховуючи викладене, суди попередніх інстанцій обґрунтовано визнали відео з боді-камер поліцейських допустимими доказами.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 08.05.2025 у справі № 207/722/23 (провадження № 51-2686км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297857>

3.3. Показання (ст. 95 КПК)

3.3.1. Заява обвинуваченого про вчинення ним злочину по суті є з'явленням із зізнанням, тобто позасудовими показаннями, тому в силу положень ст. 95 КПК не може бути визнана допустимим доказом у справі

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за п. 10 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 153, ч. 1 ст. 185 КК. Апеляційний суд змінив цей вирок в частині призначеного покарання.

У касаційній скарзі захисник вказує про недопустимість заяви обвинуваченого про вчинення ним злочину, яка також надана ним за відсутності захисника.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, виключено з мотивувальних частин судових рішень посилання як на докази винуватості обвинуваченого, фактичні дані, які містяться у його заяві від 07.01.2014.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів. за правилами ст. 23 КПК показання учасників кримінального провадження суд отримує усно.

Відповідно до ч. 4 ст. 95 КПК суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання, або отриманих у порядку, передбаченому ст. 225 КПК. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них, крім порядку отримання показань, визначеного ст. 615 КПК.

Враховуючи це, заява обвинуваченого про вчинення ним злочину, по суті є явкою з повинною, тобто позасудовими показаннями, і в силу положень ч. 4 ст. 95 КПК вона не може бути визнана допустимим доказом у справі. ККС вказав, що посилання в мотивувальних частинах судових рішень судів попередніх інстанцій на вказану заяву необхідно виключити.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 07.05.2025 у справі № 705/2043/14-к (провадження № 51-5436км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127326403>

3.3.2. Використання судом даних відеозапису додаткового допиту свідка, отриманих під час досудового розслідування до набрання чинності ч. 11 ст. 615 КПК (до 01.05.2022), суперечить ст. 5 КПК. Такі позасудові показання свідка не можуть бути визнані допустимими доказами

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватими і засудили двох обвинувачених за пунктами 1, 6, 12 ч. 2 ст. 115, ч. 4 ст. 187 КК.

У касаційній скарзі один із обвинувачених вважає, що місцевий суд усупереч приписам ч. 4 ст. 95 КПК обґрунтовує свої висновки про вчинення ним злочину у змові з іншим обвинуваченим показаннями, наданими під час досудового слідства.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, виключено із мотивувальних частин вказаних судових рішень посилання як на докази винуватості на заяву-зізнання обвинуваченого та відеозапис додаткового допиту свідка.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що як видно з матеріалів кримінального провадження, керуючись приписами ч. 11 ст. 615 КПК, суди першої та апеляційної інстанцій послалися як на доказ винуватості засуджених на дані, отримані під час досудового слідства, які містяться на відеозаписі додаткового допиту свідка, щодо якої не виконано ухвалу про привід у судові засідання.

Хоча суд апеляційної інстанції відреагував на твердження сторони захисту щодо незаконності посилання на позасудові показання свідка через незабезпечення судом її явки, однак ККС вважає, що використання даних відеозапису додаткового допиту свідка, отриманих під час досудового слідства, у рішеннях судів попередніх інстанцій з посиланням на приписи ч. 11 ст. 615 КПК є помилковим.

Так, згідно з положеннями ч. 11 ст. 615 КПК (у редакції Закону від 14.04.2022 № 2201-ІХ, який набрав чинності 01.05.2022) показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

З оскаржуваних судових рішень вбачається, що свідка було допитано 15.04.2020, тобто до набрання чинності вказаними вище приписами ч. 11 ст. 615 КПК.

Ураховуючи викладене, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 5 КПК допустимість доказів визначається положеннями цього Кодексу, які були чинними на момент їх отримання, суди попередніх інстанцій, безпідставно посиляючись

на положення ч. 11 ст. 615 КПК, визнали допустимим доказом позасудові показання свідка.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 14.05.2025 у справі № 462/6260/20 (провадження № 51-4935км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127463901>

4. Відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні, цивільний позов, виплата винагороди викривачу

4.1. Відшкодування (компенсація) шкоди потерпілому (ст. 127 КПК)

4.1.1. При визначенні розміру відшкодування шкоди у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності особи до уваги береться середньомісячний дохід з розрахунку суми її сукупного доходу за календарний рік, попередній до настання страхового випадку, та дохід протягом фактичного часу непрацездатності особи

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 286-1 КК. Місцевий суд стягнув з Моторного (транспортного) страхового бюро України (далі – МТСБУ) на користь потерпілого матеріальну шкоду розмірі 2 680 грн у зв'язку із лікуванням, та в розмірі 6 700 грн у зв'язку із втратою працездатності, та на користь потерпілої матеріальну шкоду в розмірі 73 600 грн у зв'язку із пошкодженням автомобіля. Апеляційний суд змінив цей вирок в частині вирішення цивільного позову, постановив стягнути з МТСБУ на користь потерпілого матеріальну шкоду у зв'язку із лікуванням у розмірі 2 457 грн.

У касаційній скарзі представник цивільного відповідача зазначає, що судами неправильно розраховано розмір витрат у зв'язку із тимчасовою втратою потерпілим працездатності, оскільки до уваги взято розмір мінімальної заробітної плати за весь місяць, тоді як документально підтверджено, що потерпілий перебував на лікуванні всього вісім робочих днів, у зв'язку з чим просить зменшити розмір відшкодування шкоди, пов'язаної з тимчасовою втратою працездатності потерпілим до 2 523,38 грн.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, стягнуто з МТСБУ на користь потерпілого шкоду, пов'язану з тимчасовою втратою працездатності, у розмірі 2 523,38 грн.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що потерпілий на час ДТП працював не був, а період його перебування на лікуванні становить 11 календарних днів, з яких робочими є 8 днів.

Визначаючи розмір відшкодування шкоди місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, виходив з приписів ст. 25 Закону «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», згідно з якими у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності потерпілим відшкодовуються не отримані доходи за підтверджений відповідним закладом охорони здоров'я час втрати

працездатності. Доходи потерпілого оцінюються в таких розмірах, зокрема, для непрацюючої повнолітньої особи – допомога у розмірі, не меншому мінімальній заробітній платі, встановленої чинним законодавством.

Як зазначив у мотивувальній частині вироку місцевий суд, оскільки мінімальний розмір заробітної плати станом на 22.09.2023 складав 6 700 грн, а потерпілий внаслідок ДТП тимчасово втратив працездатність, про що зафіксовано у відповідній медичній документації, то стягненню відшкодування з МТСБУ підлягає сума, що дорівнює розміру мінімальній заробітній платі, чинній на момент ДТП.

Водночас, у абз. 5 ст. 25 Закону вказано, що якщо особа була в зазначеному статусі менше вказаних розрахункових термінів, то до уваги береться середньомісячний дохід з розрахунку суми сукупного доходу такої особи за попередній до настання страхового випадку календарний рік та дохід протягом фактичного терміну (повні місяці) перебування особи в зазначеному статусі.

Зазначені вище положення матеріального закону залишилися поза увагою судів першої та апеляційної інстанцій, у зв'язку з чим питання про відшкодування шкоди, пов'язаної з тимчасовою втратою працездатності, вирішені неправильно, що суперечить сталій судовій практиці, сформованій судами цивільної юрисдикції.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 15.05.2025 у справі № 727/13901/23 (провадження № 51-847км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127463951>

4.1.2. Виплата страхового відшкодування страховою компанією на виконання судового рішення, яке набрало законної сили, не може розглядатися як добровільна виплата в контексті приписів ст. 1215 ЦК та не підлягає поверненню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватою і засудили обвинувачену за ч. 2 ст. 286 КК. ККС постановою від 26.01.2024 скасував рішення судів попередньої інстанції в частині вирішення цивільного позову. Апеляційний суд ухвалою від 25.11.2024 залишив без зміни вирок суду першої інстанції.

У касаційній скарзі представник цивільного позивача – страховика зазначає, що є безпідставним застосування апеляційним судом щодо правовідносин у цьому провадженні положень ст. 1215 ЦК, оскільки товариство виплатило потерпілим страхове відшкодування на виконання вироку місцевого суду, який набрав законної сили, що в аспекті приписів ст. 1215 ЦК не може характеризувати виплачені потерпілим кошти як безпідставно набуте ними майно.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що суд апеляційної інстанції помилково застосував ст. 1215 ЦК та необґрунтовано виходив із того,

що виплата страхового відшкодування здійснена страховиком добровільно в контексті приписів вказаної статті ЦК, без рахункової помилки та без недобросовісності з боку відповідача.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що за вироком місцевого суду, який набрав законної сили 05.06.2023, постановлено стягнути зі страховика страхове відшкодування на користь потерпілої – 94 656, 27 грн витрат на поховання, 3 240 грн витрат на професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні та 25 038 грн моральної шкоди, а також страхове відшкодування на користь іншої потерпілої – 150 228 грн у зв'язку із втратою годувальника, 25 038 грн моральної шкоди, та 4 082 грн витрат на професійну правничу допомогу у кримінальному провадженні.

12.07.2023 страховик виплатив страхове відшкодування потерпілим. Зазначені кошти товариство сплатило на виконання вироку суду, який набрав законної сили, на чому представник товариства небезпідставно наголошує у касаційній скарзі.

Суд апеляційної інстанції помилково оцінив виплату страховиком страхового відшкодування потерпілим у розмірі, визначеному вироком місцевого суду, який набрав законної сили, як добровільну виплату в контексті приписів ст. 1215 ЦК. Таким чином, суд апеляційної інстанції безпідставно застосував положення ст. 1215 ЦК, адже виплата страхового відшкодування здійснена відповідно до імперативної вимоги законодавства про виконання чинного рішення суду.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 22.05.2025 у справі № 392/1727/19 (провадження № 51-4315км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127645869>

II. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

5. Арешт майна

5.1. Накладення арешту на майно (ст. 170 КПК)

5.1.1. Медична картка потерпілого, яка перебувала у володінні органу досудового розслідування, не є майном у розумінні ч. 1 ст. 170 КПК, а тому захід забезпечення кримінального провадження у виді накладення арешту на майно в такому разі не підлягає застосуванню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинувачену за ч. 1 ст. 140 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що апеляційний суд дійшов необґрунтованого висновку про те, що медична карта не є майном в розумінні ЦПК та КПК, а тому не може мати статусу тимчасово вилученого майна і не потребує накладення на неї арешту.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що абз. 2 ч. 1 ст. 170 КПК встановлює, що завданням арешту майна є запобігання можливості його приховування, пошкодження, псування, знищення, перетворення, відчуження.

Після тимчасового вилучення медична картка потерпілого перебувала у володінні органу досудового розслідування, а тому будь-які ризики, визначені абз. 2 ч. 1 ст. 170 КПК, відпали.

Тож у цьому провадженні медична картка не є тим майном, про яке йдеться у ч. 1 ст. 170 КПК, а тому не потребувала накладення на неї арешту.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.05.2025 у справі № 461/966/20 (провадження № 51-529км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127645848>

III. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

6. Слідчі (розшукові) дії

6.1. Пред'явлення особи для впізнання (ст. 228 КПК)

6.1.1. Відсутність попереднього опису зовнішнього вигляду особи, її прикмет або сукупності ознак, за якими свідок може впізнати особу, якщо він стверджує, що спостерігав за цією особою неодноразово за різних умов, не відіграє вирішальної ролі для визнання протоколів пред'явлення особи для впізнання за фотознімками допустимими доказами

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили за ч. 7 ст. 111-1 КК.

У касаційній скарзі захисник зазначає про недопустимість як доказів протоколів пред'явлення особи за фотознімками для впізнання за участі свідків, оскільки в протоколах відсутній опис зовнішнього вигляду особи, її прикмет або сукупності ознак, за якими свідки впізнали обвинувачену, що є порушенням вимог ст. 228 КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що пред'явлення для впізнання – це слідча (розшукова) дія, метою якої є ідентифікація об'єкта, який за версією суб'єкта досудового розслідування має відношення до кримінального провадження. Істотною особливістю процесу ідентифікації у зазначеній слідчій дії є те, що встановлення тотожності об'єкта можливе лише за допомогою ідеальних слідів пам'яті особи, яка спостерігала його раніше за певних обставин.

З метою встановлення суб'єктивних та об'єктивних чинників, які впливали на процес спостереження ідентифікованого об'єкта особою та послідовного збудження асоціативних зв'язків у її пам'яті застосовуються відповідні тактичні заходи, зокрема, й щодо встановлення стійких ідентифікаційних ознак об'єкта, з обов'язковим урахуванням тривалості

спостерігання, стану самого спостерігача, освітлення та інших факторів, які впливають на процеси сприйняття та запам'ятовування інформації.

Проте у випадку, коли особа стверджує той факт, що спостерігала іншу особу неодноразово за різних умов, доцільність встановлення окремих стійких ідентифікаційних ознак відсутня, адже у пам'яті вже сформовано загальний образ об'єкта, який не вимагає деталізації ознак.

Як вбачається з матеріалів провадження, орган досудового розслідування обрав в якості засобу доказування пред'явлення обвинуваченої за фотознімками для впізнання свідкам, які зазначили у частинах протоколів, що передували безпосередньому впізнанню, що можуть впізнати обвинувачену. Тобто, усі свідки були знайомі з обвинуваченою тривалий час, ще до вчинення інкримінованого кримінального правопорушення.

Отже, відсутність попереднього опису зовнішнього вигляду особи, її прикмет або сукупності ознак, за якими свідок може впізнати особу, у даному кримінальному провадженні не відіграє вирішальної ролі для визнання протоколів пред'явлення особи для впізнання допустимими доказами.

Не впливає факт знайомства між особою, яка впізнає, та особою, яка пред'являється для впізнання, й на належність доказу, тобто на його спроможність встановлювати наявність або відсутність обставин, які підлягають доказуванню, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 15.05.2025 у справі № 607/12421/22 (провадження № 51-749км25) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127537719>

7. Негласні слідчі (розшукові) дії

7.1. Контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК)

7.1.1. Докази, які отримані внаслідок провокації злочину, не можуть бути визнані допустимими при доведенні винуватості особи, однак можуть використовуватися для спростування версії сторони обвинувачення

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 369 КПК.

У касаційній скарзі засуджений стверджує, що був спровокований до надання неправомірної вигоди працівниками поліції.

Позиція ККС: закрито кримінальне провадження на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що будь-який державний службовець, зокрема, і працівник поліції, зобов'язаний щонайменше утримуватися від поведінки, яка може бути розціненою як готовність вчинити корупційне правопорушення.

У даному провадженні сам працівник поліції стверджував, пояснюючи необхідність увімкнення прихованого відеозапису, що в нього була підозра, що засуджений запропонує йому хабар, оскільки засуджений робив такі пропозиції працівникам поліції під час оформлення протоколу.

Показання поліцейських, які складали відповідний протокол, не підтверджують вказане повідомлення. Але навіть, якщо вважати, що у нього були підстави для підозри, то ця обставина тим більше вимагала від працівника поліції вжити заходів, щоб його поведінка не була витлумачена як пропозиція або готовність отримати хабар. в обставинах цієї справи ніщо не заважало йому відмовити засудженому у зустрічі в кабінеті або негайно припинити таке спілкування. Однак поведінка поліцейського носила протилежний характер: беззмістовне, не зумовлене будь-якою необхідністю, перебування в кабінеті і вичікувальна позиція поліцейського з численними паузами у розмові створювали враження готовності отримати пропозицію неправомірної вигоди і, таким чином, провокували засудженого на таку пропозицію.

Таким чином, пропозиція неправомірної вигоди з боку засудженого була спровокована поведінкою працівників поліції. Підготовка поліцейським прихованого відеозапису свідчить про те, що поведінка була усвідомлено спрямована на провокування такої пропозиції з метою фіксування злочину. ККС не надає великої ваги висловлюванням поліцейського під час зустрічі, оскільки він усвідомлював, що здійснюється відеозапис і це зумовлювало його поведінку. Таку поведінку поліцейського ККС не може розцінити інакше, як провокування злочину з метою його викриття.

ККС звертає увагу на асиметричний підхід законодавця до правил доказування в кримінальному процесі. Правила оцінки доказів мають за мету запобігання неправомірному втручання держави в права і свободи особи та заохочення доброчесної поведінки правоохоронних органів. Вимога визнати докази, отримані з порушеннями, недопустимими спрямована на те, щоб сторона, що допустила порушення, не могла скористатися його результатами. Використання цих правил на шкоду стороні, яка жодним чином не відповідає за порушення процесуальних правил, суперечить їх меті.

Тому докази, які відповідно до правил допустимості не можуть бути допущені на доведення винуватості, можуть використовуватися для спростування версії сторони обвинувачення. Позбавлення сторони захисту такого права призводить до покладення на неї негативних наслідків недотримання положень кримінального процесуального закону, допущених стороною обвинувачення щодо доказів, які виправдовують особу.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 06.05.2025 у справі № 346/2640/20 (провадження № 51-5190км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127358214>

IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ у ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

8. Судовий розгляд

8.1. Проведення експертизи за ухвалою суду (ст. 332 КПК)

8.1.1. Направивши до суду обвинувальний акт, сторона обвинувачення визнає зібрані докази достатніми для доведення винуватості обвинувачених осіб, тому призначення повторної експертизи з метою пошуку нових доказів обвинувачення фактично становить додаткове розслідування, що суперечить загальним засадам кримінального провадження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій виправдали обвинувачених за ч. 3 ст. 28, ч. 1 ст. 203-2 КК у зв'язку з недоведеністю обвинувачення.

У касаційній скарзі прокурор вважає, що апеляційний суд не усунув неповноту судового розгляду, допущену судом першої інстанції, який відмовився допитати кількох свідків сторони обвинувачення та відхилив клопотання про призначення повторної комп'ютерно-технічної експертизи, заявлене обвинуваченням у зв'язку з тим, що під час досудового розслідування не було технічної можливості отримати інформацію з зашифрованих флеш-накопичувачів.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у цьому провадженні було призначено кілька експертиз комп'ютерної техніки та програмного забезпечення вилученого під час обшуків обладнання, де ставилося питання про наявність на об'єктах дослідження програмного забезпечення для проведення азартної гри.

З висновків експертів вбачається, що їм не вдалося отримати відповіді на поставленні питання з причин шифрування інформації за допомогою невідомого крипто-ключа.

Під час апеляційного розгляду прокурор заявив клопотання про призначення повторної комп'ютерно-технічної експертизи, оскільки експерт повідомив в судовому засіданні, що з моменту проведення експертиз у 2019 році деякі програми удосконалились, що дає змогу розшифрувати невідомий крипто-ключ, однак це потребуватиме значного часу (близько року) і значних технічних ресурсів. Також він зазначив, що орган досудового розслідування призначаючи експертизу у 2019 році не ставив питання про дешифровку крипто-ключа і в подальшому з повторними експертизами не звертався. у клопотанні про призначення повторної експертизи, прокурор пропонував поставити ті ж самі питання, що і в попередніх з метою отримання інших висновків, таким чином ставлячи під сумнів раніше надані стороною обвинувачення докази.

ККС зазначив, що виходячи з матеріалів справи і, зокрема, з цих пояснень експерта, факт наявності на носіях зашифрованої інформації не є

обставиною, яка не була відомою на час досудового розслідування. Про цю обставину повідомляли експерти у висновках, однак сторона обвинувачення не ставила перед експертами завдання здійснити спроби розшифрувати цю інформацію.

Направивши до суду обвинувальний акт, сторона обвинувачення тим самим визнала зібрані докази достатніми для доведення винуватості обвинувачених осіб. Сторона захисту не представляла в суді докази, які б спростовувати висновки наданих стороною обвинувачення експертиз. За таких обставин призначення експертизи з метою пошуку нових доказів обвинувачення фактично становить собою додаткове розслідування, що суперечить засадам кримінального процесу.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.04.2025 у справі № 161/13558/19 (провадження № 51-5881км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126767249>

8.2. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого (ст. 354 КПК)

8.2.1. Оскільки перелік дій психолога під час розгляду кримінального провадження, у якому потерпілою є малолітня особа, не визначений, психолог під час допиту такої особи, враховуючи її вік, може вчиняти дії, які прямо не заборонені для з'ясування істини

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 6 ст. 152 КК.

У касаційній скарзі захисник вказує, що фактичні дані, повідомлені потерпілою суду першої інстанції, є недопустимими доказами, оскільки отримані з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону через наділення судом психолога не передбаченими КПК повноваженнями. Психолог, відтворюючи чи повторюючи замість малолітньої показання через неякісну роботу її мікрофона, діяла у спосіб, не визначений законом. При цьому суд не вжив заходів щодо усунення такого недоліку чи допиту потерпілої з використанням належних комунікаційних технологій, у результаті чого стороні захисту невідомо, які саме показання давала потерпіла.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС з технічного запису судового засідання допиту потерпілої від 06.10. і 01.12.2021 встановив, як потерпіла давала відповіді на запитання сторін та суддів. При цьому учасники провадження зверталися до присутньої, під час допиту малолітньої, психолога по допомогу у формулюванні запитань, щоб вони були зрозумілі потерпілій, з огляду на її вік. Дійсно, через технічне обладнання залу судового засідання та особливості голосу восьмирічної дитини, спостерігається низька якість звуку, однак можна зрозуміти й розчути відповіді на запитання, що стосуються періоду та місця вчинення злочину, дій, які вчиняв засуджений стосовно потерпілої.

Відповідно до міжнародних та європейських стандартів потерпілим має забезпечуватися максимально можливий захист від вторинної і повторної віктимізації. Забезпечення права потерпілої на попередження вторинної віктимізації має на меті недопущення її повторної травматизації, ризику завдання психологічної, емоційної, фізичної шкоди, що не є прямим наслідком злочину, під час здійснення кримінального провадження. Переживання вторинної віктимізації підсилює безпосередні наслідки злочинів, продовжуючи період або обтяжуючи травму потерпілої.

Тож місцевий суд і суд апеляційної інстанції для забезпечення якнайкращих інтересів дитини дійшли правильного висновку, що перелік дій психолога під час розгляду кримінального провадження, де потерпілою є малолітня, не визначений, оскільки обставини справи та особи потерпілих у кожному окремому випадку різні, а тому психолог може вчиняти дії, які прямо не заборонені, що й було зроблено для досягнення мети у кримінальному провадженні, з'ясування істини.

Посилання сторони захисту на порушення КПК не є переконливими, оскільки учасники провадження в разі наявності сумнівів щодо показань потерпілої мали можливість їх усунути під час судового розгляду, чим вони, як убачається з дослідженого технічного запису судового засідання, не скористались. Будь-яких заперечень, зауважень, клопотань не подавали.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 28.04.2025 у справі № 274/1658/21 (провадження № 51-7576км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127136241>

V. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ з ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

9. Провадження в суді апеляційної інстанції

9.1. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку (ст. 392 КПК)

9.1.1. Ухвала про відмову в задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строків давності, постановлена під час судового розгляду в суді першої інстанції, не підлягає апеляційному оскарженню

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд відмовив у задоволенні клопотання обвинуваченого та захисника про закриття кримінального провадження та його звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Суддя апеляційного суду відмовив у відкритті провадження за апеляційною скаргою обвинуваченого на цю ухвалу.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що як убачається з матеріалів провадження, місцевий суд відмовив у задоволенні клопотання обвинуваченого та захисника про закриття кримінального провадження стосовно обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК, та його звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Згідно з ч. 1 ст. 392 КПК, в апеляційному порядку можуть бути оскаржені судові рішення, які були ухвалені судами першої інстанції і не набрали законної сили, а саме: вироки, крім випадків, передбачених ст. 394 цього Кодексу; ухвали про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру; інші ухвали у випадках, передбачених цим Кодексом.

Відповідно до ч. 2 ст. 392 КПК, ухвали, постановлені під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судових рішень, передбачених частиною першою цієї статті, окремому оскарженню не підлягають, крім випадків, визначених цим Кодексом. Заперечення проти таких ухвал можуть бути включені до апеляційної скарги на судові рішення, передбачене частиною першою цієї статті.

Отже, оскарження ухвали, якою відмовлено у задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження, постановленої під час судового провадження в суді першої інстанції, зазначеними положеннями закону не передбачено.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 01.05.2025 у справі № 570/2722/19 (провадження № 51-4656км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127297834>

9.2. Право на апеляційне оскарження (ст. 393 КПК)

9.2.1. Відсутність прямої вказівки у ст. 60 КПК на право заявника мати представника не позбавляє його права на професійну правничу допомогу для апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про відмову в задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: слідчий суддя залишив без задоволення скаргу адвоката на постанову про закриття кримінального провадження. Суддя-доповідач апеляційного суду на підставі ч. 3 ст. 399 КПК повернув апеляційну скаргу адвоката, мотивуючи своє рішення тим, що скаргу подано адвокатом як представником заявника, тобто особою, яка, виходячи з положень п. 3 ч. 1 ст. 303 КПК, не має права подавати апеляційну скаргу.

У касаційній скарзі представник заявника вказує, що КПК належним чином не врегульовує способів захисту в кримінальному провадженні у ситуації, коли інтереси заявника представляє представник/адвокат, у зв'язку з чим суд апеляційної інстанції мав керуватися приписами ч. 6 ст. 9 КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 1 ст. 60 КПК заявником є фізична або юридична особа, яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення до органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування, і не є потерпілим.

Згідно з ч. 2 цієї статті заявник має право: отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію; отримувати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань; подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи; отримати інформацію про закінчення досудового розслідування.

Таким чином, у ст. 60 КПК чітко не зазначено про те, що заявник має право мати представника.

Водночас відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожному гарантується право на справедливий суд, що включає, крім іншого, право на розгляд справи. Відповідні положення Конвенції знайшли своє втілення також у ст. 55 Конституції України.

Статтею 59 Конституції України регламентовано, що кожен має право на професійну правничу допомогу. у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Положеннями ч. 1 ст. 24 КПК встановлено, що кожному гарантується право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності суду, слідчого судді, прокурора, слідчого в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Як видно з положень п. 3 ч. 1 ст. 303 КПК, рішення слідчого про закриття кримінального провадження може бути оскаржене заявником.

Частиною 2 ст. 309 КПК визначено, що під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відмову у задоволенні скарги на постанову про закриття кримінального провадження.

Проте суддя суду апеляційної інстанції, постановляючи ухвалу, не врахував зазначених вище положень законів та, як наслідок, дійшов передчасних висновків про необхідність повернення апеляційної скарги представника заявника у зв'язку з тим, що апеляційна скарга подана особою, яка не має права її подавати.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.05.2025 у справі № 752/21713/23 (провадження № 51-3794км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127464005>

9.3. Особливості апеляційного оскарження окремих судових рішень (ст. 394 КПК)

9.3.1. Застосування судом першої інстанції спеціальної конфіскації, яка не була передбачена в угоді про визнання винуватості, є підставою для апеляційного оскарження вироку, яким затверджено цю угоду

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд затвердив угоду про визнання винуватості, укладену між прокурором та обвинуваченою,

визнавши її винуватою за ч. 1 ст. 239 КК. на підставі п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК постановив конфіскувати автомобіль (мікроавтобус) чорного кольору марки «Ford Transit Custom» у дохід держави. Захисник подав апеляційну скаргу (прохальну частину), в якій просив змінити вирок у частині конфіскації автомобіля в дохід держави та повернути автомобіль «Ford Transit Custom» обвинувачений. Водночас скаржник повідомив суду, що обґрунтування своєї позиції надасть у доповненні до апеляційної скарги. Суддя апеляційного суду відмовив у відкритті провадження, зазначивши, що захисник оскаржує судові рішення виключно з підстав, з яких воно не може бути оскаржене згідно з положеннями ст. 394 КПК.

У касаційній скарзі захисник зауважує, що в угоді про визнання винуватості не йшлося про застосування конфіскації автомобіля. Таким чином, на думку захисника, суддя апеляційного суду, не перевіrivши виконання місцевим судом перед ухваленням рішення про затвердження угоди приписів, установлених частинами 4, 6, 7 ст. 474 КПК, допустив істотне порушення кримінального процесуального закону і безпідставно позбавив його права на доступ до правосуддя.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що тягар доведення необхідності застосування спеціальної конфіскації покладається на сторону обвинувачення, яка має обґрунтувати свої доводи і вказати в угоді про визнання винуватості, що саме підлягає спеціальній конфіскації, а обвинувачений, підписуючи цю угоду, – погодитися із застосуванням такого заходу кримінально-правового характеру.

В угоді про визнання винуватості, укладеній між прокурором і обвинуваченою, жодним словом не згадувалося про умови спеціальної конфіскації, але суд першої інстанції, незважаючи на це, застосував до обвинуваченої такий вид примусу.

Хоча в апеляційній скарзі вказувалося на порушення місцевим судом вимог, установлених частинами 4, 6, 7 ст. 474 КПК, що згідно з правилами ч. 4 ст. 394 цього Кодексу може бути підставою для апеляційного оскарження постановленого за угодою про визнання винуватості судового рішення обвинуваченим, його захисником, законним представником, апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження, зауваживши, що судові рішення оскаржено виключно з підстав, з яких воно не може бути оскаржене в апеляційному порядку. Таким чином, суд апеляційної інстанції істотно порушив вимоги кримінального процесуального закону та право сторони захисту на апеляційне оскарження судового рішення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 15.05.2025 у справі № 444/77/24 (провадження № 51-3003км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127500793>

9.4. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження (ст. 399 КПК)

9.4.1. У КПК не встановлена форма усунення недоліків апеляційної скарги, залишеної без руху в порядку ст. 399 КПК. Таке усунення недоліків, які пов'язані з її змістом, здійснюється шляхом внесення змін чи доповнень до апеляційної скарги або шляхом подання нової апеляційної скарги. до повноважень сторони кримінального провадження належить формулювання та обґрунтування своїх вимог, які можуть бути уточнені нею під час апеляційного розгляду

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим та засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 286 КК. Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу захисника на цей вирок на підставі статей 399, 407 КПК.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що на виконання ухвали апеляційного суду про залишення апеляційної скарги без руху, ним подано заяву про усунення недоліків, однак апеляційний суд в порушення вимог ч. 2 ст. 399 КПК повернув апеляційну скаргу через не подання стороною захисту саме апеляційної скарги з усуненими недоліками, що, на думку захисника, свідчить про надмірний формалізм, адже чинним кримінальним законодавством не визначено порядку усунення недоліків окрім того, що таке повинно відбуватися в строк, встановлений судом, без надання будь-яких додаткових формальних вимог.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за змістом статей 396, 399 КПК законодавцем не встановлено чіткої процесуальної форми звернення сторони до суду на усунення недоліків апеляційної скарги. Натомість, як вказано у рішенні ОП ККС ВС від 20.06.2018 у справі № 303/3779/16-к, усунення недоліків апеляційної скарги, які пов'язані з її змістом, здійснюється шляхом внесення змін чи доповнень до апеляційної скарги, або шляхом подання нової апеляційної скарги.

У первісній апеляційній скарзі захисник просив скасувати вирок місцевого суду, винести рішення, яким особу виправдати, а кримінальне провадження закрити, однак суд апеляційної інстанції залишив апеляційну скаргу без руху, посилаючись на невідповідність вимог сторони захисту положенням ст. 420 КПК, оскільки зміст апеляційної скарги не містив доводів, які б слугували підставою для ухвалення судом нового виправдувального вироку. Залишаючи апеляційну скаргу без руху, суд апеляційної інстанції у своїй ухвалі не зазначив, що стороні захисту необхідно усунути недоліки шляхом подання нової апеляційної скарги, чи у новій редакції з усуненими недоліками.

Як убачається з поданої заяви про усунення недоліків, сторона захисту, посилаючись на положення статей 407, 409 КПК, на виконання ухвали без руху

змінила вимоги, викладені у первісній апеляційній скарзі та просила скасувати вирок суду першої інстанції і закрити кримінальне провадження.

З огляду на викладене, враховуючи, що кримінальним процесуальним законом не встановлена форма усунення недоліків апеляційної скарги, залишеної в порядку ч. 1 ст. 399 КПК без руху, суд апеляційної інстанції не ставив перед заявником вимоги про подання нової апеляційної скарги, ККС приходить до переконання, що суд апеляційної інстанції передчасно повернув апеляційну скаргу.

Питання про формулювання своїх вимог перед судом апеляційної інстанції та їх обґрунтування належить до повноважень сторони кримінального процесу і, з урахуванням положень статей 403, 407 КПК, може бути уточнене нею під час апеляційного розгляду кримінального провадження.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 07.05.2025 у справі № 759/5489/23 (провадження № 51-5310км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127326378>

10. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами

10.1. Підстави для здійснення кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами (ст. 459 КПК)

10.1.1. Втрата чинності положенням процесуального закону (п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК) внаслідок зміни цього закону або визнання такого положення неконституційним не створює підстав для перегляду рішення, ухваленого відповідно до порядку, передбаченого цим законом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: заявник звернувся до ВАКС, вимагаючи перегляду ухвали від 01.04.2021 про закриття кримінального провадження на підставі п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК за виключними обставинами у зв'язку з визнанням КСУ неконституційним п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК, і зазначив, що він втрачає чинність через три місяці з дня ухвалення цього рішення, і просив ухвалити нову ухвалу, якою кримінальне провадження щодо нього закрити на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК. 12.07.2023 ВАКС залишив цю заяву без задоволення. 19.11.2023 АП ВАКС скасувала цю ухвалу і своєю ухвалою закрила кримінальне провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК через відсутність в діянні складу кримінального правопорушення. 28.05.2024 ККС за скаргою прокурора скасував цю ухвалу АП ВАКС та призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції. 14.08.2024 апеляційна інстанція оскарженою ухвалою залишила без змін ухвалу ВАКС від 12.07.2023.

У касаційній скарзі сторона заявника стверджує, що визнання неконституційним п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК є підставою для перегляду рішення за виключними обставинами, незважаючи на час, коли така норма втратила чинність.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що рішенням від 08.06.2022 КСУ визнав неконституційним п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК, який передбачав обов'язок закрити кримінальне провадження у разі, якщо «набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою». Внаслідок цього рішення законодавець запровадив комплексні зміни до КПК, встановивши новий порядок вирішення цього питання, зокрема, передбачивши в ч. 3 ст. 479-2 КПК можливість продовження судового розгляду у випадку, якщо обвинувачена особа заперечує проти закриття провадження на підставі втрати чинності відповідним кримінальним законом, і можливість ухвалення виправдувального вироку у разі, якщо судом не встановлено, що обвинуваченим вчинено діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність.

Відповідно до позиції КСУ закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення КСУ рішення про їх неконституційність. За цим принципом закони, інші правові акти мають юридичну силу до визнання їх неконституційними рішенням органу конституційного контролю.

Тому втрата чинності відповідним положенням процесуального закону, незалежно від того, відбулося це внаслідок зміни закону або внаслідок визнання КСУ цього положення неконституційним, не дає підстав для перегляду рішення, ухваленого відповідно до порядку, який існував на час його ухвалення.

ККС не вважає, що рішення КСУ, на яке посиляється сторона заявника, дає підстави для перегляду рішення, ухваленого відповідно до чинної на час його ухвалення процедури. Стаття 459 КПК, яка дає підстави для перегляду судового рішення, у якому застосовано положення закону або іншого правового акту, визнаного КСУ неконституційним, не скасовує принципи, втілені у ст. 58 Конституції України.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 13.05.2025 у справі № 991/1551/19 (провадження № 51-2567км21) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127463983>

VI. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

11. Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій

11.1. Наслідки виконання запиту в іноземній державі (ст. 553 КПК)

11.1.1. Використання доказів та відомостей, одержаних від запитуваної сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, у виділеному кримінальному провадженні без додаткового узгодження з державами, які такі відомості надали, відповідає вимогам ч. 1 ст. 553 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 5 ст. 27, ч. 4 ст. 368, ч. 3 ст. 209 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що відомості, отримані в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу в іншому кримінальному провадженні та копії матеріалів виділеного кримінального провадження, є неналежними доказами.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 1 ст. 553 КПК докази та відомості, одержані від запитуваної сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, можуть бути використані лише у кримінальному провадженні, якого стосувався запит, крім випадків, коли досягнуто домовленості про інше із запитуваною стороною.

У цій справі сторона обвинувачення посилялась на докази, отримані за запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні № 420140000000000364.

Надалі з указанного кримінального провадження було виділено матеріали щодо засудженого в окреме провадження за № 420160000000002989.

Відповідно до ст. 217 КПК у кримінальному провадженні, виділеному з іншого провадження, можуть бути використані матеріали, які існували у первісному провадженні на час виділення провадження.

Тому ККС погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про відповідність вимогам ч. 1 ст. 553 КПК використання цих матеріалів у провадженні № 420160000000002989 без додаткового узгодження з державами, які такі відомості надали.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 06.05.2025 у справі № 991/1324/20 (провадження № 51-6702км23) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127358217>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за травень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заст. голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Н. О. Антонюк. Київ, 2025. – 43 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua